

VLIV ZMĚN KLIMATU NA ODNOSY FOSFORU

-

Modelování kvality vody v povodí vodárenské nádrže Římov pomocí HSPF

Jan Turek, Josef Hejzlar & Martin Dubrovský
turek@hbu.cas.cz

12.4.2007, České Budějovice

Úvod: Zdroje fosforu (P)

Odnosy P

- i. Přírozené pozadí, obsahy P v půdním a horninovém prostředí, sorpční povrchy, cesta odtoku a jeho velikost
- ii. Vliv lidské činnosti v povodí (zvýšená eroze, lesnictví, zemědělství, stavební činnost)
- iii. Odpadní vody čištěné i nečištěné

~15-30
 $\mu\text{g l}^{-1}$ TP

Pořešín-Malše

40.1 ř. km Malše

Plocha povodí:

436.9 km²

**~94% přítoku
do VD Římov**

Obyvatel:

~16,5 tis.,

z toho 4,5 tis. Rakousko

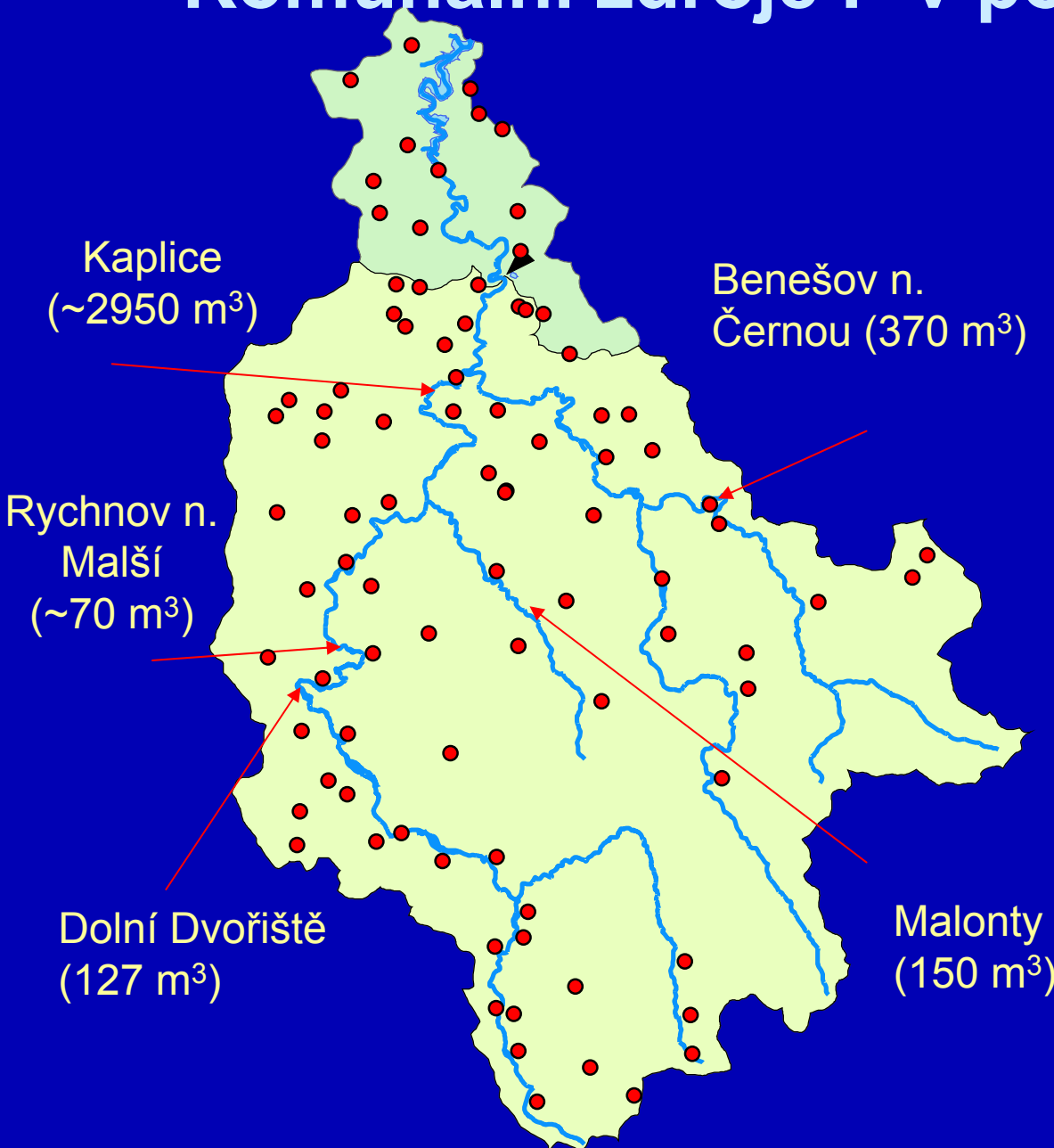
Kontinuální měření:

**průtok (limnigraf ČHMÚ)
teplota vody (termistor)**

Vzorky vody:

**•formy fosforu
(TP, RP a PP),**

Komunální zdroje P v povodí Pořešín

ČOV (5 čistíren s největší denní kapacitou pro odpadní vody)

údaje o koncentracích VP a P - PO₄ evidence VaK JČ a.s. (1-4 měsíčně)

Export fosforu P_{exp} od nepřípojených obyv.

$$P_{\text{exp}} = P_{\text{fyz}} \times O \times E$$

$$P_{\text{fyz}} \sim 1.5-2.3 \text{ g.d}^{-1}$$

E- exportní koeficient 0.5-0.8 (septik-nečistěná kanal.)

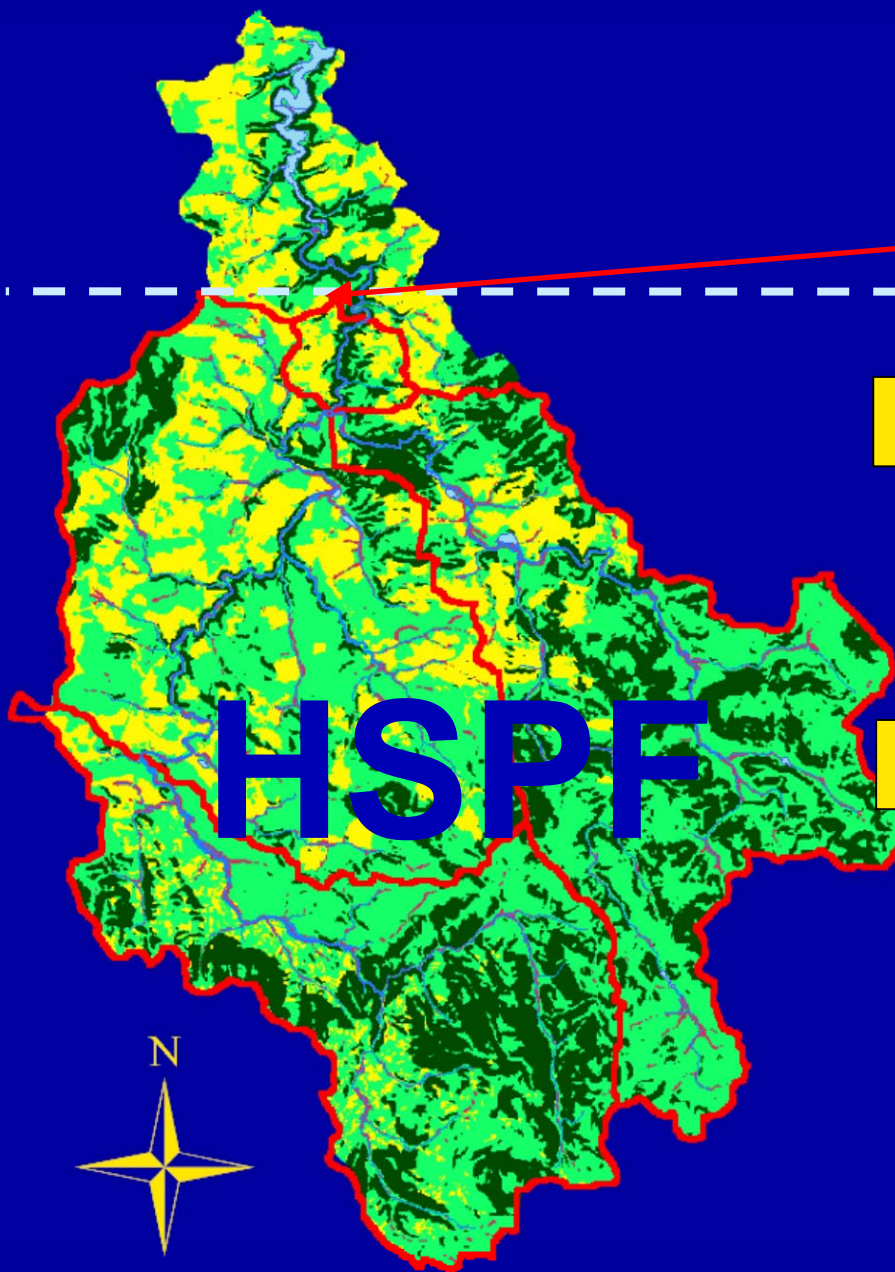
O- počet obyvatel

Úvod: HSPF

Model povodí Římov:

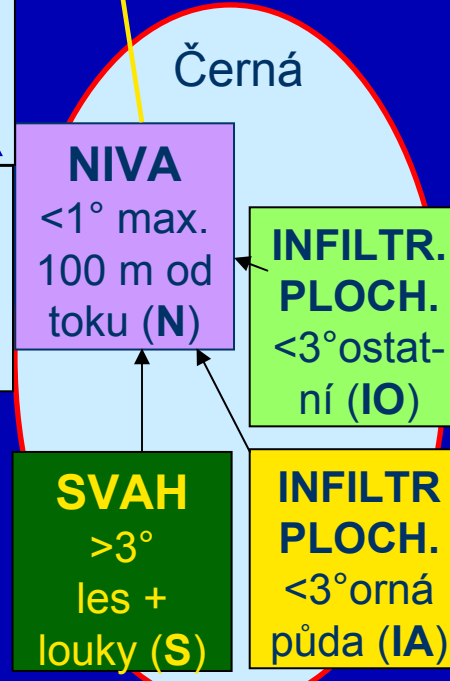
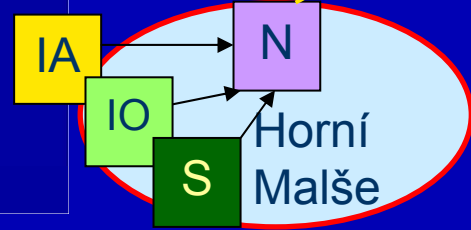
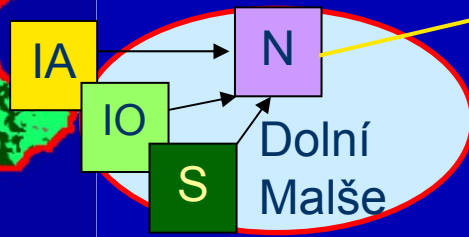
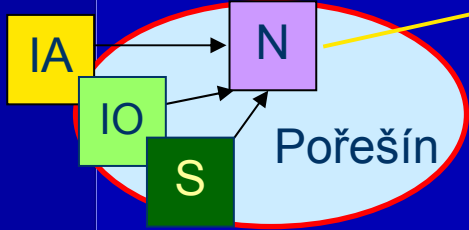
Hydrologic Simulation Program-Fortran (HSPF) je koncepční model, sdružuje oblasti s podobnými vlastnostmi.

simulace srážko-odtokového procesu a odnosů látek z povodí, transformace v říční síti.

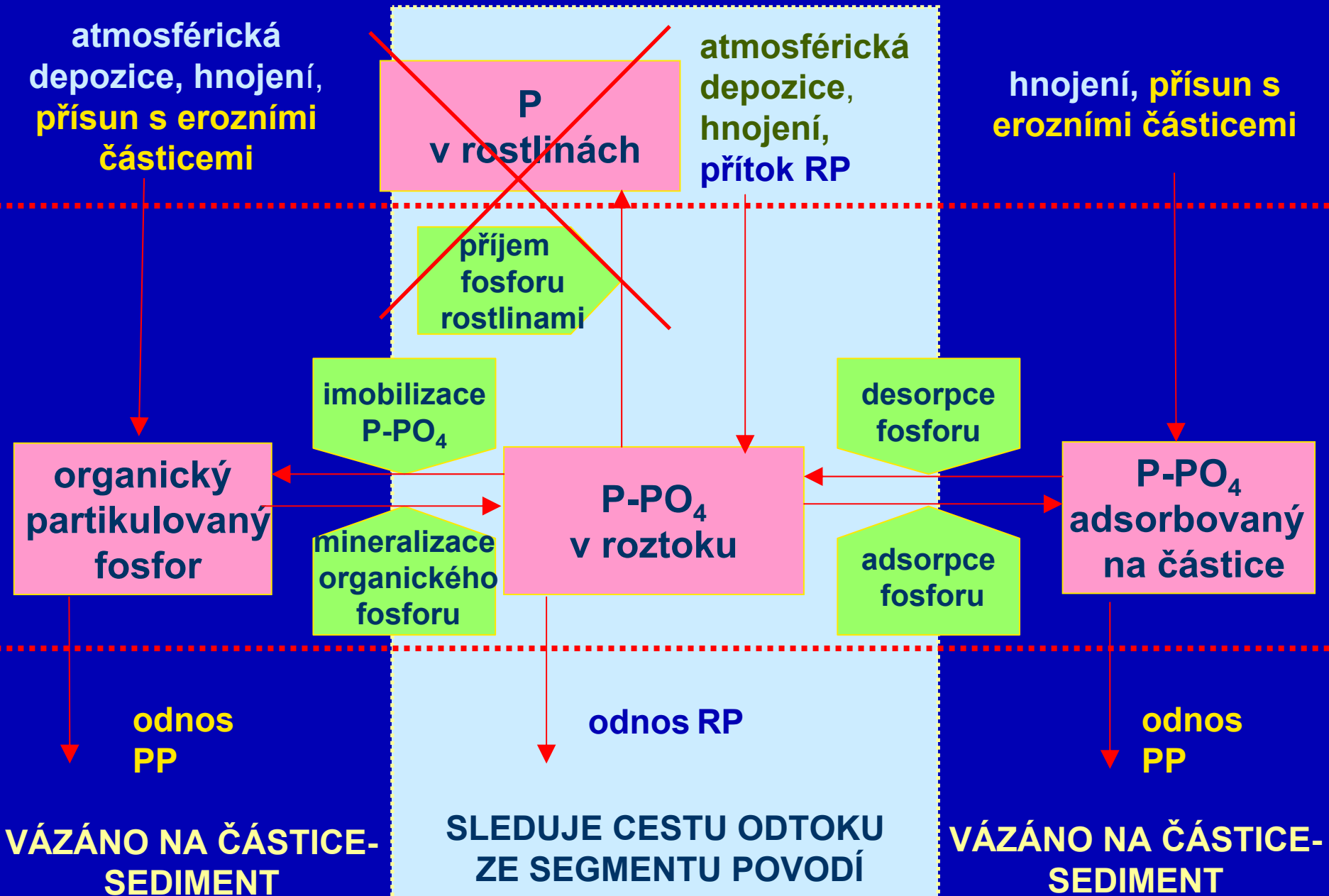

Malše-Pořešín

VD
Římov

MODEL ODNOSU FOSFORU Z POVODÍ (HSPF)

TRANSPORT P V ŘÍČNÍ SÍTI (HSPF)

BODOVÉ ZDROJE

odnos RP z povodí

RP

odtok RP

ADVEKCE

adsorpce

desorpce

odnos PP z povodí

(org. part.+ads P-PO₄)

PP

odtok PP

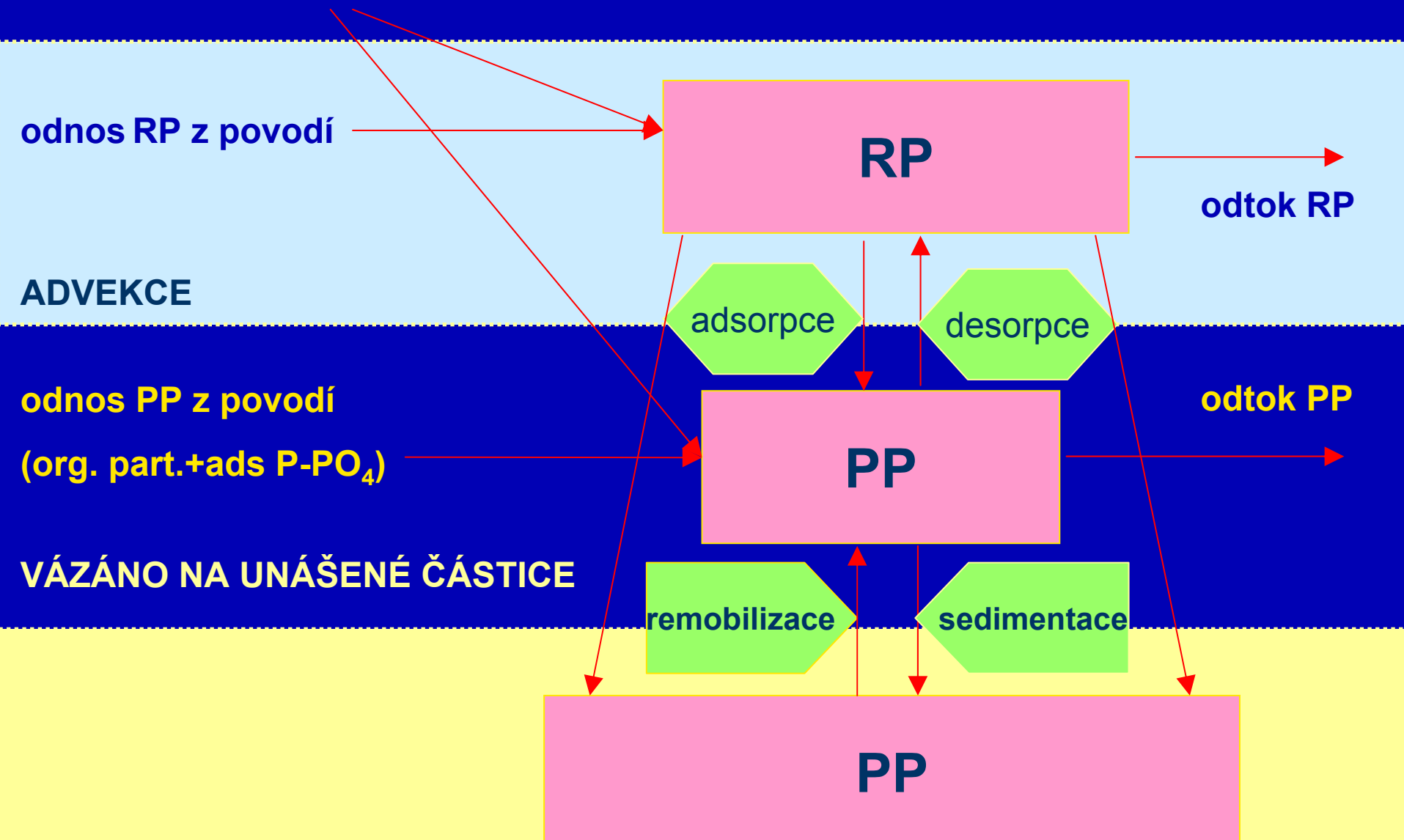
VÁZÁNO NA UNÁŠENÉ ČÁSTICE

remobilizace

sedimentace

PP

SEDIMENT DNA

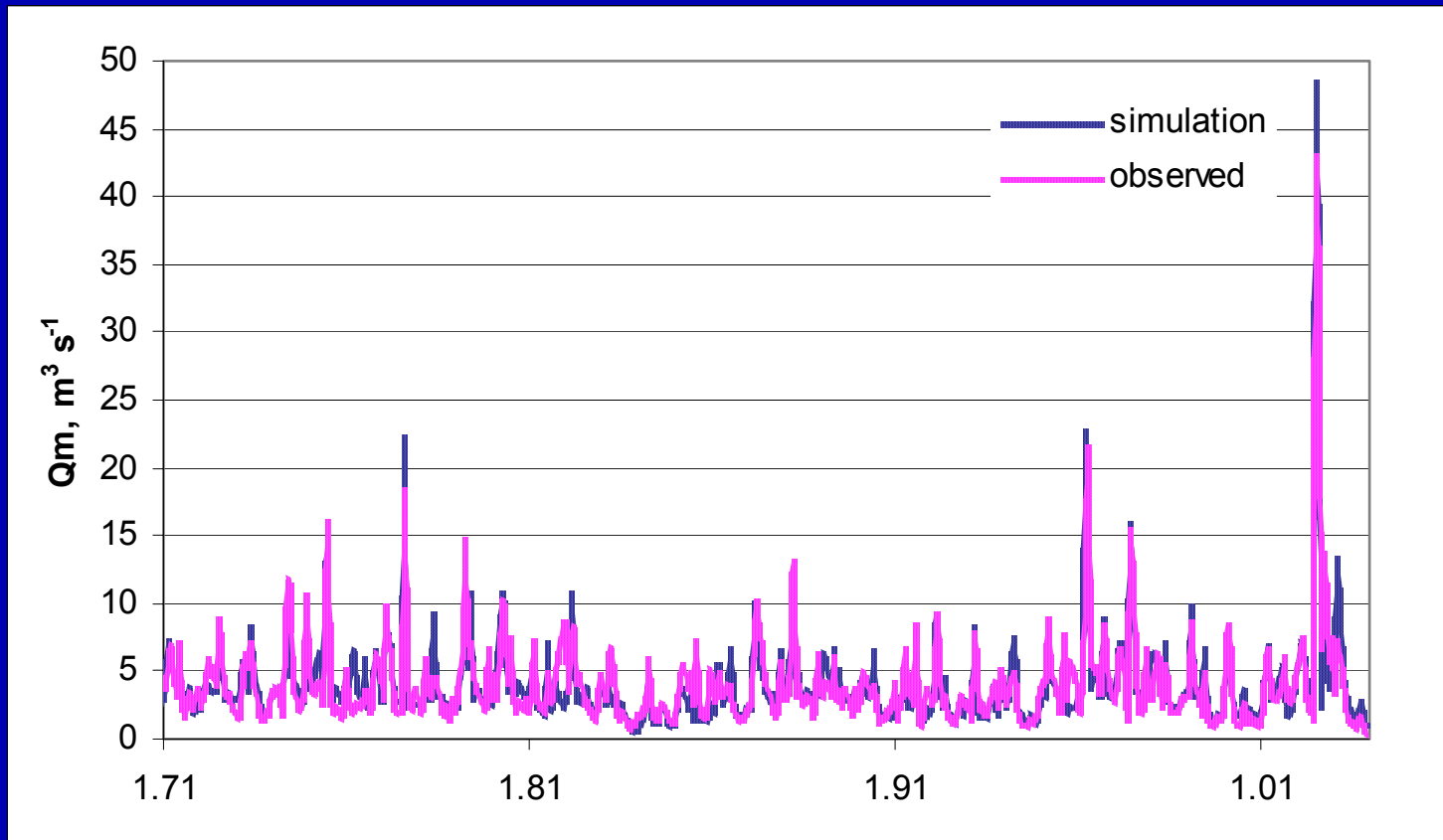

Kalibrace HSPF: hydrologie

profil Pořešín srovnání měsíčních hodnot Q_m , 1971-2003

•NS $r^2 = 0,66$

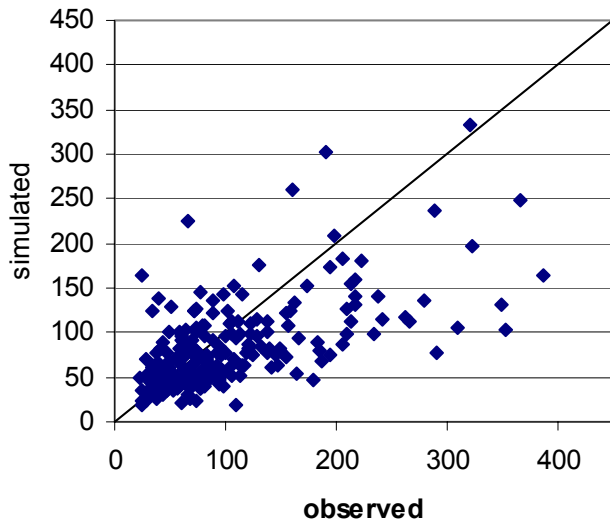

Kalibrace HSPF: odnosy fosforu

profil Malše-soutok, srovnání denní bodových vzorků forem fosforu 1990-2003*

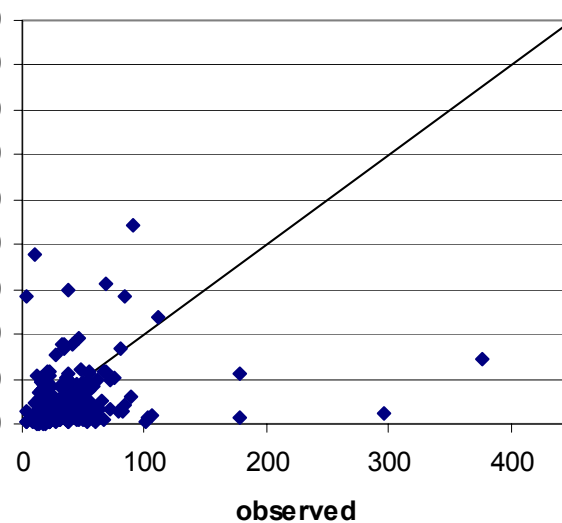
RP

NS $r^2 = 0,44$

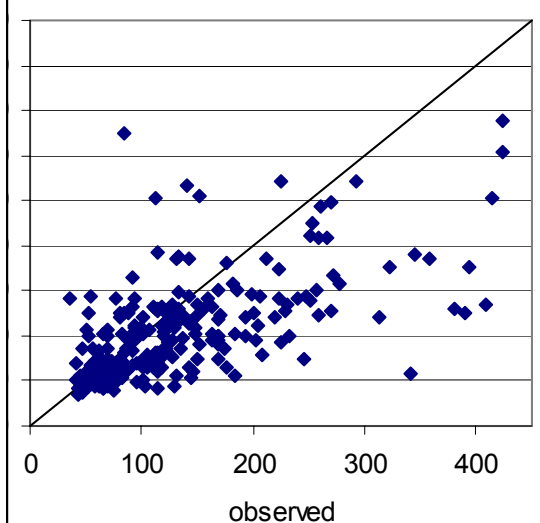
PP

NS $r^2 = 0,-49$

TP

NS $r^2 = 0,22$

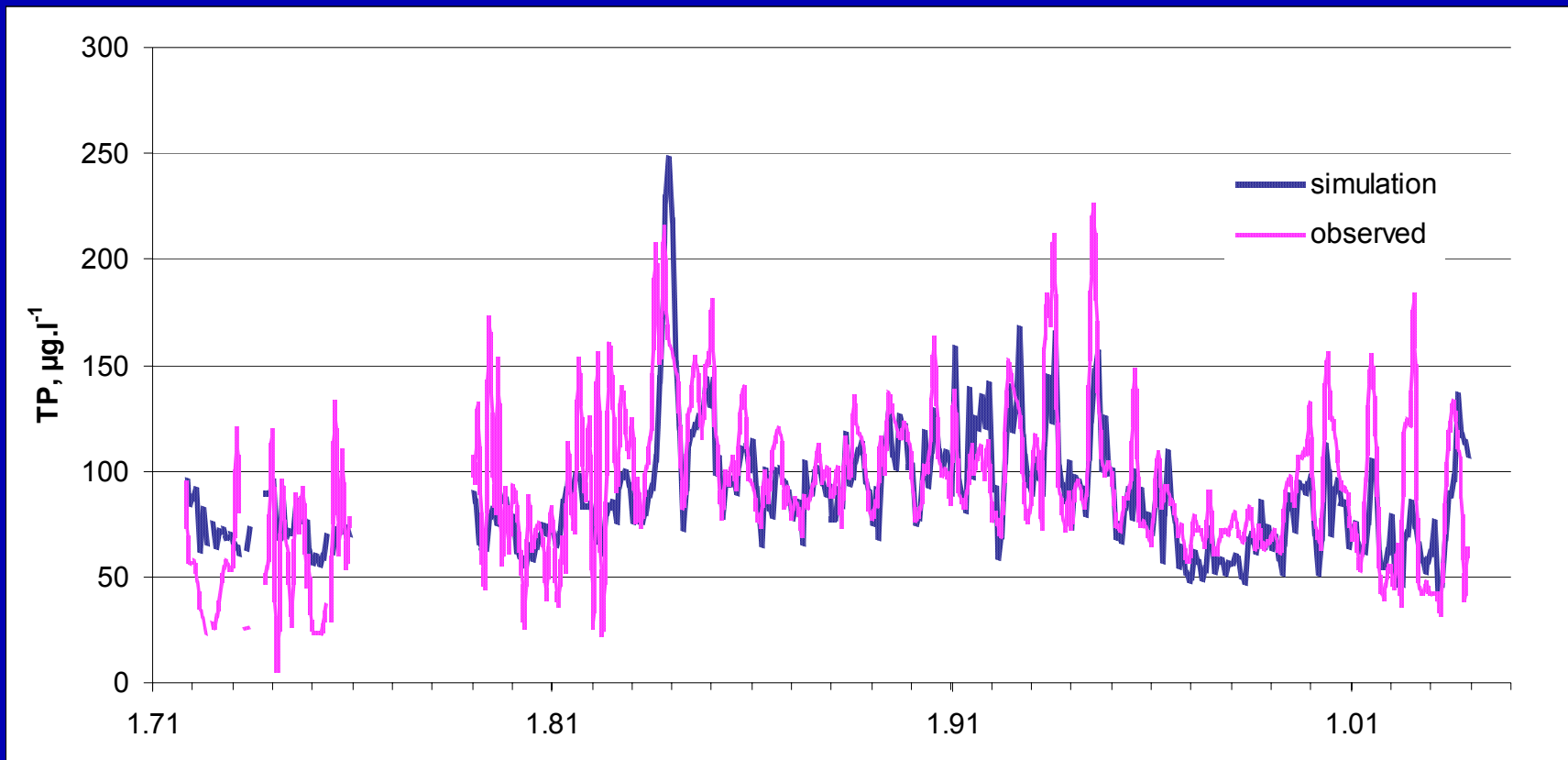

*koeficient determinace dle Nash J.E. & Sutcliffe J.V. (1970) River flow forecasting through conceptual models: Part I, A discussion of principles. *J. Hydrol.* **10**, 282-290.

Kalibrace HSPF: odnosy fosforu

profil Pořešín, srovnání měsíčních hodnot celkového fosforu (TP) 1971-2003

•NS $r^2 = 0,49$

Scenáře klimatu: projekce 2050

ECHAM4/OPYC (E)

1960-89 historické konc.
CO₂+ IS92a scénář

HadCM2 (H)

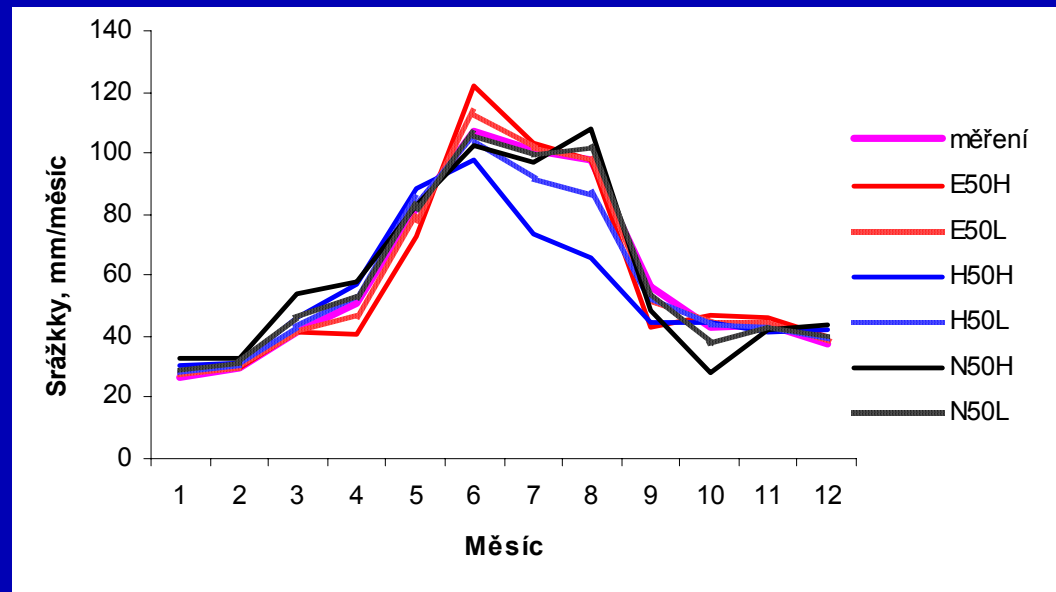
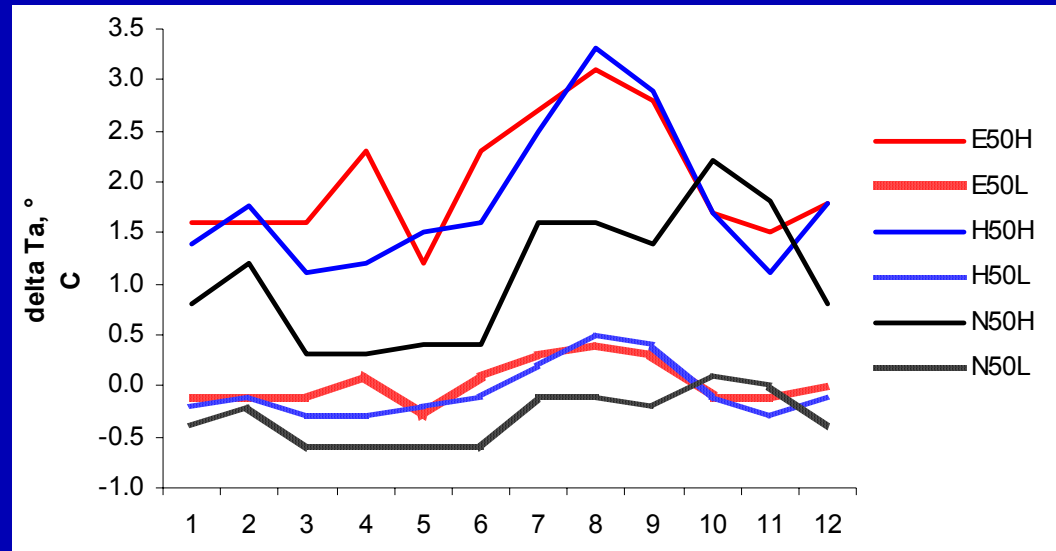
1960-89 historické konc.
CO₂+ 1% vztup

NCAR (N)

1960-89 historické konc.
CO₂+ scénář
„bussines as usual“ (~IS92a)

pro každý model byly vybrány 2 běhy
s odlišnou klimatickou citlivostí na
2xCO₂; 1,5°C (L) a 4,5°C (H)

downscaling: metodou pattern
scaling (M. Dubrovský, ÚFA)

Scenáře klimatu: vstupy HSPF

Vytvořeny denní datové řady 6 scénářů změn klimatu na základě naměřených řad 1961-2003:

Teplota vzduchu (T_a)

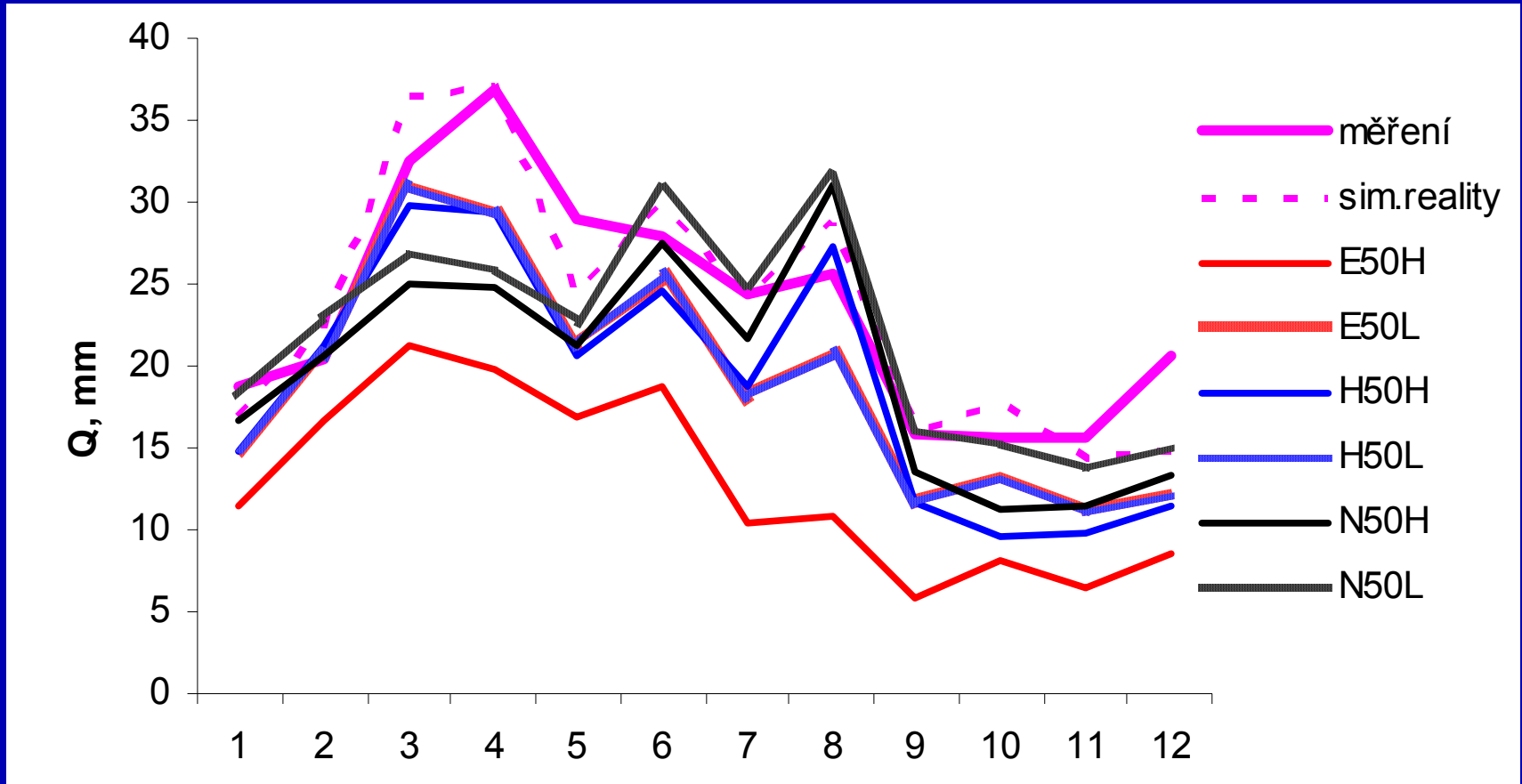
Srážky (P)

Potenciální evapotranspirace (PET, FAO Penman-Monteith)

- změněny vstupy do rovnice u teploty vzduchu (T_a) a relativní vlhkosti
- zanedbány změny v rychlosti větru a oblačnosti

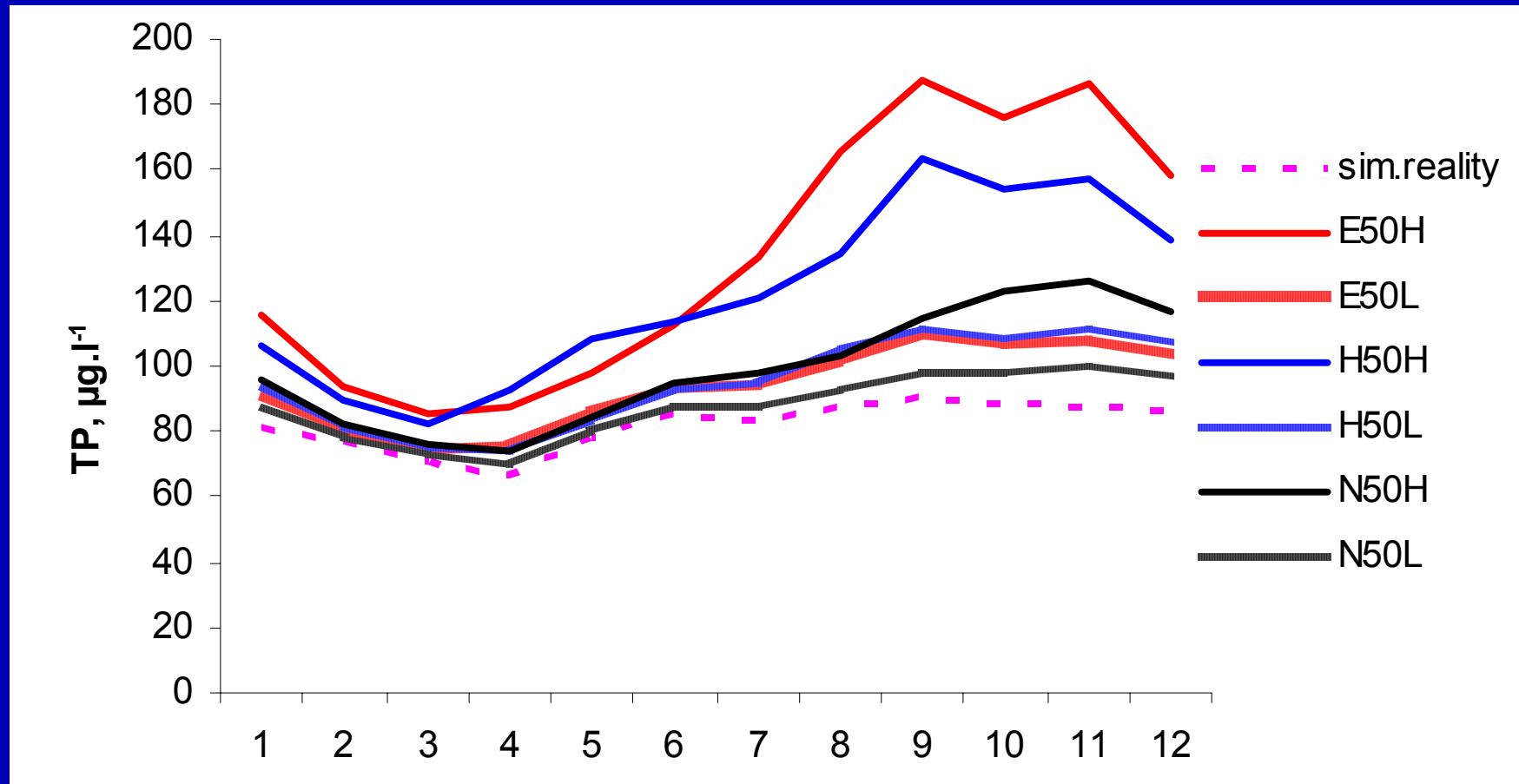
Scenáře klimatu: výsledky Hydrologie

odtokové výšky průměrných měsíců

Scenáře klimatu: výsledky odnosů TP

Průměrné koncentrace celkového fosforu (TP) pro jednotlivé měsíce roku

Závěry: model HSPF

- Modelovací systém (HSPF) dokáže uspokojivě popsat hydrologický režim povodí.
- Zachycuje hlavní sezónní dynamiku RP na přítoku do nádrže Římov, kde je podstatně určována ředěním odpadních vod (podíl na zdrojích fosforu cca 65% pro RP a 45% TP)
- U PP simuluje jen velké erozní události, sezónní kolísání jen omezeně.
- Simulace RP a zejména PP je limitována představou prostého rozdělovacího koeficientu mezi P na částicích a v roztoku
- Simulace sezónní dynamiky TP je přijatelná
- Scénářová studie potvrdila větší význam bodových zdrojů na znečištění povrchových vod rozpuštěným fosforem v povodí nádrže Římov.

Závěry: scénáře klimatu

- Ve všech hodnocených scénářích nastává pokles průměrného průtoku; u scénáře E50H v průměru o 45%, u ostatních v rozsahu 15-20%.
- Maximální měsíční průtok se posouvá z dubna na březen až únor.
- Vzestup koncentrací TP v průběhu celého roku o 7-64% v průměru, je způsoben hlavně menším ředěním odpadních vod z komunálních zdrojů.
- K výraznějšímu nárůstu koncentrací TP dochází v druhé polovině roku.

Děkuji za pozornost!